

TÓTH JUDIT¹
ÖTVEN ÉVE HALT MEG DAVID OJSZTRAH

Teljes nevén David Fjodorovics Ojsztrah (1908–1974) világhírű szovjet hegedűművész, pedagógus és karmester éppen ötven éve, 1974 október 24.-én hunyt el. Az alábbi írással rá emlékezünk.

A kezdet - Húsz év Odesszában

„Akárhogy erőltetem is emlékezetemet, nem tudok másként magamra visszaemlékezni, mint hegedűvel a kezemben.”

(David Ojsztrah)

Szülvárosa, Odessza Oroszország egyik legkulturáltabb vidéki városának számított egyetemével, nagy múltú drámai színházával, élénk tudományos, irodalmi-művészeti életével. Rendszeres kamaramuzsika folyt a rangosabb orvosok és professzorok házában. Kiváló hegedűsök játszottak a város kávéházaiban, vendéglőiben.

¹ [Tóth Judit | Pikéthy Konzi \(Vác\)](#)

² Forrás: Viktor Juzefovics: David Ojsztrah. Beszélgetések Igor Ojsztrahhal. Fordította: Aczél Ferenc (Gondolat Kiadó 1980.)

Operaházában Glazunov vezényelt, színpadán Saljapin és Caruso énekelt. A város falai között bontakozott ki számos tehetség, így például az író Katajev, a híres hegedűművész: Nathan Milstein, valamint két világhírű zongoraművész: Emil Gilelsz és Szvjatoszlav Richter. E városban élte le élete első húsz évét David Ojsztrah. Édesanyja, Izabella Sztyeapanovna az operaház kórusában énekelt. Édesapja, Fjodor Davidovics Ojsztrah kishivatalnok volt, aki nagyon szerette a zenét, hegedűn és több fűvós hangszeren is játszott. Egyetlen fiát nagyon szigorúan nevelte. Magas erkölcsi tartásával, családszeretetével erősen hatott rá. Egyszerűen, szerényen éltek, állandó lámpafényben, mivel szobájukon nem volt ablak. Ugyanakkor szerető légkör, béke és nyugalom uralkodott a családban optimizmussal, vidámsággal, szellemességgel párosulva. Izabella gyakran vitte fiát az operába. A kis Dogyikot (ahogy Davidot becézték) lenyűgözte a karmester és a sok hangszer. *„Kora gyermekkorom legerősebb, felejthetetlen zenei emléke, amikor először hallottam meg az Operában a szimfonikus zenekart. Ez a hangzó csoda kitörölhetetlen nyomot hagyott emlékezetemben.”* (David Ojsztrah)

„Három és fél éves koromban édesapámtól játékhegedűt kaptam ajándékba. Miközben játszottam rajta, azt képzeltem, hogy utcai zenész vagyok. Szomorú foglalkozás ez, de akkoriban sokan űzték Odesszában. Úgy éreztem, nincs és nem is lehet nagyobb boldogság, mint csatangolni az utcákon, és az udvarokban hegedülni” – írta David Ojsztrah az ötvenes években, visszaemlékezve gyerekkorára. Ötévesen végre igazi nyolcados hegedűt kapott. A hegedülésnél azonban időnként jobban érdekelte a csínytevés, s hogy ebben a gyakorlás ne akadályozza, elszakította a hegedű húrjait vagy elvágta vonója szőrét. Lehetőleg pénteken este tette mindezt, amikor már bezártak a boltok és szombatn sem nyitottak ki. Így az egész hétvégéje „felszabadult”. Édesanyja rájőve a turpisságra hatásos módszert eszelt ki: büntetésből nem mehetett vele az operába.

A város messze földön hírneves hegedűtanára Pjotr Szolomonovics Sztoljarszkij, aki az operaház zenekarában is játszott, kiszúrta a zenekart érdeklődve figyelő kis Dogyikot. Türelmetlenül várta, hogy végre betöltve ötödik évét, elkezdhessen belőle hegedűst faragni. „Tehetséggyárában”, ahogyan az odesszaiak emlegették, nyolcvan-kilencven különböző korú gyerekkel foglalkozott egyszerre. A tehetségesebbekkel akár napi két-három órát is, a szerényebb képességűeket meg épp csak meghallgatta, de emlékeztette szüleiket a tandíjbefizetésekre. Így volt módja a tehetséges, ámde szegény gyerekeket ingyen oktatni. *„Én is ezekhez tartoztam, és nem tudom, Pjotr Szolomonovics személyes segítsége nélkül hegedűs vált volna-e belőlem”* – vallja be David Ojsztrah. Tanára gyakran rendezett növendékhangversenyeket, hogy diákjai hozzászokjanak a pódiumhoz. Minden növendéke tanult nála brácsázni is, különféle

kamaracsoportokban játszatta őket. **Sztoľjarszkij rendkívuili igényességre nevelte tanítványait önmagukkal szemben, megtanította őket a munka szeretetére és tiszteletére.** Haladó gondolkodású volt. „1917 május elsején mi, a Sztoľjarszkij-iskola növendékei Pjotr Szolomonovics vezetésével végigjártuk Odessza utcáit, kezünkben hegedűvel, sapkánkon vörös szalaggal, és a Marseillaise-t játszottuk, amelyet erre az alkalomra tanultunk meg. És rövidesen belekerült a tanulók repertoárjába az Internacionálé, a Fel vörösök, proletárok... és több más forradalmi dal is” – emlékszik vissza David Ojsztrah. Ezekén érlelődtek nagyszerű emberi és hazafiúi tulajdonságai. Viharos időket élt át: hatéves, amikor kitör az első világháború, kilenc éves, amikor kitör a Nagy Októberi Szocialista Forradalom. Talán sehol nem változott olyan gyakran a hatalom, a törvény, a pénz, mint Odesszában: az 1917 októberét követő három hónap során tizennégy alkalommal cserélt gazdát a város. Elharapódzott a feketézés, a betörés, a korrupció. Nehéz anyagi helyzetbe került az Ojsztrah család is. 1920 februárjában végleg győzött a szovjethatalom, ami némi enyhülést hozott. Bár nagy volt a pusztulás, nem volt fűtőanyag, de a művészek, a muzsikuskok, így Sztoľjarszkij és diákjai is kiemelt fejadagban részesültek, ami élénken megmaradt David emlékezetében: „Ekkor töltött el először az a boldogító érzés, hogy szükség van ránk, hogy valaki ... támogat minket, kis hegedűsöket. Nem felejttem el ezt a napot, amikor büszkén és boldogan vittem haza és tettem az asztalra egy egész kenyeret, amelyet rendkívuili fejadagként az államtól kaptam a következő hétre”.

Öt és fél évesen lépett fel először egy gyerekmatinén. Ő játszott elsőként, Nathan Milstein pedig utoljára, mint végzős növendék. Egy ízben együtt is kvartetteztek Sztoľjarszkij iskolájában: David Ojsztrah volt benne az első hegedűs, Milstein a brácsás. 1926-ban Ojsztrah sikeresen elvégezte a Konzervatóriumot. Diplomahangversenyének műsora: Bach Chaconne, Tartini-Kreisler Ördögtrilla szonáta, Prokofjev 1. hegedűverseny, Rubinstein Szonáta. Mindössze 18 éves! A következő évben pedig már Glazunov hegedűversenyét játssza Kijevben a szerző vezényletével. Hatalmas a siker, ami azért is nagy dolog, mivel Milstein azidőtájt sokat játszotta ezt a koncertet Odesszában. 1926–1928 között rengeteget fejlődött Ojsztrah, egyre gyakoribbak a felkérések, fellépések. Beethoven hegedűversenyének első előadásán az Odesszai Konzervatórium rektora vezényel. Ojsztrah kedvenc helyén, az Odesszai Operaházban tartják a koncertet. 1927-ben Harkovban Milstein zongorakísérője a partnere. Odesszai évei alatt ismeri meg Tamara Ivanovnáat, aki feladva zongoraművészi karrierjét hozzá megy és élete végéig hű társa marad.

Odessza után Moszkva, Varsó és Brüsszel

Az ifjú David Ojsztrah

1928 végén Ojsztrah Odesszából végleg Moszkvába költözik, ahol eleinte nem ismerik. Más művészekhez csapódva közreműködik koncertjeiken, s csak 21 évesen adja első önálló estjét Moszkvában. Harkovban 1930-ban, majd Leningrádban 1935-ben első díjat szerez. Ezek első versenygyőzelmei. Odessza után nem volt tanára többé, s szorongott, helyt tud-e állni, csupán saját lábán állva. Sosztakovics így emlékszik vissza 1935-ös versenyére: „A fiatal hegedűs egyszerűen lenyűgözte tudásával a zsűri tagjait, a közönséget, közte engem is. Hihetetlen könnyedséggel, virtuozitással játszott... és mindannyian, akik ott ültünk a teremben, megértettük, hogy egy nagy muzsikuszületésének vagyunk a tanúi”. E győzelmével megnyílt előtte a külföld. A hegedűsök között akkoriban Kreisler, Heifetz, Milstein és Szigeti József tündökölt. A csúcstra két versenyen át vezetett az út: a varsói Henryk Wieniawski és a brüsszeli Ysaÿe Versenyen keresztül.

David Oistrakh – Ultra ritka korai felvételek a Szovjetunióról, 78 ford./perc 1932-37 (21:04)

1. (0:00) Chopin: Mazurka in A minor Op.67, No.4 / Etude in F minor Op.25, No.27
2. (2:57) Dvořák (arr. Kreisler): Slavonic dance No.8 Noginsk Plant 5518/5519 (Recorded in 1937)
 3. (5:22) csajkovszkij (arr. Kreisler): Song without Words
 4. (8:30) Moszkowski (arr. Sarasate): Guitar Noginsk Plant 5520/5521 (Recorded in 1937)
 5. (11:22) Daquin: Le Coucou
 6. (13:44) Chopin: Mazurka in F minor Op.68, No.4 Aprelevka Plant 5525/5526 (Recorded in 1937)
 7. (16:02) Szkriabin: Etude Op.8, No.10
 8. (18:00) Szkriabin: Nocturne Op.5, No.1

Tizenhat ország ötvenöt pályázója utazott a híres lengyel hegedűművész, Wieniawski hazájába, a róla elnevezett versenyre. „Összemérni erőmet a külföldi hegedűsökkel – egyszerűen félttem” – vallotta be később Ojsztrah. Belső vívódásairól feleségéhez írt levelei tanúskodnak. Az első forduló után ezt írja haza: „Úgy érzem, soha életemben nem sikerült még így fellépés. Hiába, a nyugodt, értelmes munka itt, Varsóban nem volt felesleges. Félttem, hogy nagyon fogok izgulni. És valóban reggel, a gyakorlásnál úgy izgultam, hogy semmi sem sikerült, de estére minden lámpalázam elmúlt, kolosszális lelkesedés fogott el helyette, és ez hasznomra vált. Nem tudom, hogy lesz ezután, mert még több hegedűs van hátra, de eddig mindenkit megelőztem. Hatalmas ünneplésben részesítettek. A művészsobában gratuláltak a résztvevők, a professzorok, riporterek meginterjúvoltak, fényképészek fotóztak. Nem akartam hinni a valóságnak, olyan az egész, mint egy édes álom, ekkora fordulatra igazán nem számítottam... Nagyon félttem a lámpaláztól és a vele járó elbizonytalanodástól... Óriásiak az esélyeim, hacsak valami nem jön közbe. De még sok minden történhet. Mindenesetre én eddig mindent megtettem, amit tudtam, ezután is mindent elkövetek. A lelkiismeretem tiszta és nyugodt vagyok.” Következő levelében már a végeredményről ír: Ginette Neveu lett a győztes, ő a második. Mindazonáltal nagyon boldog, csak azt szeretné megtudni, felesége is meg van-e elégedve az elért eredménnyel. A varsói sajtó nagy terjedelemben foglalkozott a versennyel. A kritikusok Bronisław Hubermann méltó utódának nevezték Ojsztrahot. A beszámolók alapján nem voltak meglepődve a zsűri döntésével. Ojsztrah azonban nagyon elismerően nyilatkozott a győztesről: „Neveu ördögien tehetséges, tegnap meggyőződhettem róla, amikor óriási elhiteőerővel játszotta el (Wieniawskitól) a fiz-moll koncertet. Ráadásul csak tizenöt-tizenhét éves, tehát nem lehet azt mondani, hogy igazságtalanul kapta meg az első díjat.” Ginette Neveu (1919–1949) harmincévesen repülőszerencsétlenség áldozata lett. Haláláig nagyon tisztelte Ojsztrahot, őszintén rokonszenvezett vele.

A parnasszusra vezető másik fontos versenyt, a brüsszeli Ysaÿe versenyt már Ojsztrah nyerte meg. 125 fiatal művész jelentkezett. Számuk 68-ra majd 58-ra apadt, miután kiderült a rangos zsűri összetétele (többek közt Ginette Neveu tanára Jacques Tibaut, Flesch Károly, Abram Jampolszkij, Szigeti József volt benne). A versenyzők 19 országból érkeztek. A Szovjetuniót öt fiatal hegedűs képviselte. Valamennyien drukkoltak egymásnak, összetartottak, de még így is nagy volt az idegi terhelés, amint ez Ojsztrah feleségének írt leveléből is látszik: „Az elmúlt két nap alatt... annyi minden történt, annyi bánat, öröm, idegfeszültség, hogy egy levélbe bele sem fér a leírása. ...a verseny hihetetlenül nehéz és rendkívül magas színvonalú. Tegnap...

bizony úgy éreztem magam, hogy azt hittem, fel kell adnom a további versenyt. Ráadásul a fellépésem előtt két-három órával szereztem csak tudomást arról, hogy a zsűri megváltoztatta a kiírást, és az egész hegedűversenyt végig kell játszani zongorakísérettel, nemcsak az első tételt, én pedig csak az elsőt gyakoroltam. Szabályosan reszketett a lábam, amikor el kellett indulnom játszani. Útközben émelygett a gyomrom, nem kaptam levegőt, elhatároztam, elmegyek a verseny színhelyére, és bejelentem, hogy visszalépek. Egyébként távolról sem én lettem volna az első meghátráló. Sokan nem bírják elviselni ezt az eszeveszett idegfeszültséget. ...De képzelj, amikor kiléptem a színpadra, megéreztem, hogy mindez a sok ostobaság azonnal elmúlt, és minden erőm visszatért. Nagyon jól sikerült az Ysaÿe szonáta, a Csajkovszkij-koncert pedig úgy, ahogy még álmodni sem mertem. Annyi erővel és technikailag olyan csillogóan, mint életemben még soha. Kolosszális volt a siker. A zsűri valamennyi tagja odajött hozzám, és gratulált, olyan volt minden, mint egy álom. ...Ez után az embertelen feszültség után bedőltem az ágyba, és úgy feküdtem egész este, mint egy hulla. ...Ha látnád, milyen tengernyi könnyet, bánatot, szertefoszlott reményt hozott a többségnek ez a verseny! Ha megérkezem, sok szomorú történetet mesélek majd”. A versenyeredmény kihirdetésének napján ezt írta: „Boldogan feküdtem le, de ma ismét kétségek közt ébredtem, fáj a szívem, émelyeg a gyomrom. Öt-hat óra körül minden reggel felébredek. Pedig tudod, milyen későn kelő vagyok, elképzeld, mennyire kimerültem. Sok, nagyon sok időbe telik majd, míg visszazökkenek a régi kerékvágásba. Csak legalább az eredmények legyenek jók! ...Az idegeim pattanásig feszültek, remeg a kezem, és alig bírok írni”. Másnap már boldogan közli: „Hurrá Tamarácska, csodálatosan állnak az ügyeink! Első lettem! Úgy érzem, álmodom, és szörnyen félek, hogy felébredek. Ha tudnád, mit álltam ki tegnap! Amikor a tizenkét döntőt felsorakoztatták a színpadon, a zsúfolásig telt teremben halotti csönd támadt. ...Éreztem, hogy reszket a lábam, görcsösen szorongattam a kezemet, és vártam az ítéletet. ...Houdret (a verseny titkára) kimondta a nevemet, és a teremben akkora ováció tört ki, amelyet még sohasem hallottam – úgy éreztem, menten elájulok. Reszketett az állam, képtelen voltam meghajolni, és akkor a szimfonikus zenekar eljátszotta a belga himnuszt a győztes tiszteletére. A közönség felállt a helyéről, minden olyan ünnepélyes volt, hogy alig bírtam visszafojtani könnyeimet. És ebben a percben eszembe jutott, mennyit izgultunk együtt, mennyi kétség gyötört bennünket. Tudtam, te mit állsz most ki ott, Moszkvában, hogy várod e rettenetes verseny végeredményét. Megéreztem, hogy ez életem csúcspontja, amelyet soha nem felejték el”. A verseny a szovjet hegedűiskola hatalmas sikerét hozta. Az első hat díj közül ötöt a szovjet művészek hoztak el. Erre senki nem számított. Végül sem a belga, sem a francia, sem a német hegedűiskola egyetlen képviselője sem jutott be a verseny döntőjébe. Ehhez azonban minden bizonnyal az is hozzájárult, hogy a szovjet versenyzők több hónapon át nyugodtan

foglalkozhattak a versenyanyagokkal, míg a más országból érkezők munka mellett, szabadidejükben készültek fel. A legkiválóbb tanárok álltak a fiatal szovjet versenyzők rendelkezésére (bár Ojsztrah ezzel nem élt). Állami gyűjtemények féltve őrzött olasz hegedűit adták nekik kölcsön, és saját kiváló zongorakísérőjüket hozták, míg mások a verseny előtt kaptak számukra idegen kíséret.

A brüsszeli versenyen ismerte meg Ojsztrahot Erzsébet belga királynő, akit annak idején Ysaÿe is tanított, sőt kamaráztak is együtt. David Ojsztrahot azonnal nagyon rokonszenvesnek találta. Később tőle is vett órákat. Erzsébet királynő kiváló hegedűs volt (David Ojsztrah fiával, Igor Ojsztrahhal eljátszotta Bach kettősversenyét). Anyagilag támogatta a versenyt, így később róla nevezték el. Külföldi útjairól rendszeresen küldött Davidnak valami apróságot, ha megtudta, hogy beteg, akár egy kosár epret. Végrendeleletében rá hagyta Stradivari hegedűjét. A hangszer David Ojsztrah halála után a család döntése alapján a Glinka hangszermúzeumba került örök megőrzésre.

A világ meghódítása – a haza védelme

Brüsszel éles határvonalat jelentett David Ojsztrah életében: ezután kezdett el világjáró művészként élni. Hazatérve Brüsszelből azonnal intenzíven kezdett el hangversenyezni hazájában és külföldön. Európa legnagyobb hangversenytermei fogadták, az Ó- és Újvilág jeles impresszáriói, legnevesebb lemezgyárai keresték meg. Számos felkérés érkezett szovjet zeneszerzőktől, hogy bemutassa új szerzeményeiket. Éles váltásként 1941 június 22.-én kitört a Nagy Honvédő Háború. Minden felborult. Bár a mondás úgy tartja, hogy háborúban hallgatnak a múzsák (Inter arma silent musae), a szovjet művészek rácáfoltak erre annak ellenére, hogy súlyos megpróbáltatások érték őket is csakúgy, mint népüket. A németek Moszkva felé nyomultak, de épp a város falai előtt a hitleri sereg elszenvedte a háború kitörése óta első vereségét. 1941 őszén különösen súlyos volt a helyzet a moszkvai fronton, sok művész mégsem hagyta el a várost. Köztük volt a fiatal Szvjatoszlav Richter, Natalia Rozsgyesztvenszkaja (Gennagyij Rozsgyesztvenszkijnek, a későbbi híres karmesternek az édesanyja) és David Ojsztrah is. Jelenlétük biztosította, hogy a hangversenyélet egyetlen napra sem állt le, s a rádióközvetítések révén tartották a lelket a szovjet népben és mindazon országok népeiben, akik azt sugározták. A közönség nem egyszer mindössze négy fokban, bundában, csizmában hallgatta a koncerteket.

E nehéz időkben Ojsztrah családja kettészakadt. Feleségét és fiát Igor Szverdlovszkba evakuálták, ahol Tamara katonai kórházban dolgozott. Egész napokra

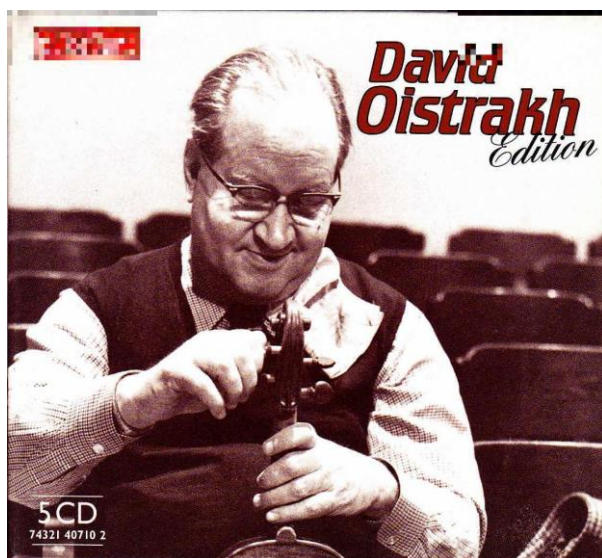
eltűnt: sebesülteket szállított, ágyúk mellett virrasztott. Sok szenvedést látott, és neki is sokat kellett eltűnie. 1942 márciusától ismét beindult a tanítás a moszkvai Konzervatóriumban, ami 1941 októberében abbamaradt. Ojsztrah is megkezdte a tanítást, de olyan hideg volt az iskolában, hogy inkább lakására hívta diákjait. Nem csak Moszkvában hangversenyezett a háború alatt, hanem Leningrádban, Szverdlovszkban, Cseljabinszkban, Magnyitogorszkban, Vologdában is. Tagja volt a Konzervatórium háborús bizottságának, résztvevője „A Konzervatórium a frontért” hangversenysorozatnak. A háború első éveiben vált rendszeressé a David Ojsztrah, Lev Oborin és Szvjatoszlav Knusevickij alkotta zongorás trió működése. „*Pokolian el vagyok foglalva, mindennap játszom a rádióban, szólót, triót, szonátákat, ...sokat kell próbálnom, gyakorolnom, ... rengeteg a munkám...*” – sorolja feladatait Ojsztrah. Ráadásul az adások gyakran éjjel voltak. Bár Ojsztrahnak volt kijárási engedélye, mivel éjjel leállt a közlekedés, sokszor gyalog kellett megtennie az utat az elsötétített Moszkva utcáin botorkálva.

Leningrádban még rosszabb volt a helyzet. 1941 szeptemberétől 1944 januárjáig kilencszáz napon át tartották ostromgyűrű alatt a várost. Leningrád központjától az előretolt állásokig mindössze hat kilométer volt, de jártak a villamosok, folyt a zenei élet. A Leningrádi Filharmónia nagytermében zsúfolásig megtelt teremben játszották Beethoven IX. szimfóniáját 1941. november 9-én. Sosztakovics a városnak írta hetedik szimfóniáját, ott is mutatták be 1942. augusztus 9-én. 1943. márciusában Ojsztrah is adott hangversenyt Leningrádban. „A fasiszták sűrű ostromgyűrűt vontak a város köré, és megpróbálják éheztetéssel és a hideggel megtörni a lakóit. Minden nap messzehordó ágyúkkal lövik és pusztítják a várost. És mégis, mindenek ellenére a város él és dolgozik, harcol az ellenséggel és még szórakozik is. A művészet, a zene nélkülözhetetlen az embereknek, ezért még az ilyen súlyos, embertelen körülmények között is vágyik rá. Színházba, hangversenyre jár, zenét hallgat. Gondolhatod, milyen örömmel lépek fel ebben a hős városban, muzsikálok a katonáknak, parancsnokoknak, a város védőinek, milyen szívesen hegedülök a hatalmas hajók legénységének, azoknak, akik halálos tűzzel támadják a fasisztákat – mert tudom, hogy a zeném élvezetet, örömet okoz nekik” – írja fiának. Így emlékszik vissza a Leningrádi Filharmóniában adott koncertjére: „A közönség zsúfolásig megtöltötte a Nagytermet. Hideg volt, ezért senki sem vette le a kabátját. Éppen Csajkovszkij hegedűversenyének Canzonettáját játszottam, amikor megszólaltak a szirénák. Légiriadó. De senki sem mozdult a helyéről, így végigjátszottam a koncertet.” Fellépett a Leningradzkaja Pravda szerkesztőségében is, ahol vagy tizenöten gyűltek össze, hogy meghallgassák. „Erő és gyöngédség, az érzelmek vihara töltötte meg lelkünket, bensőnk parancsára megembereltük magunkat, és felszínre hoztuk mindazt a jót, ami bennünk rejlik. A blokád alatt az asszonyok is elfelejtettek sírni. De most

...most nem mertünk egymás szemébe nézni” – emlékszik vissza L. Nyikolszkij újságíró. Néhány órával később másfél tonnás repeszt bomba robbant pár méterre a szerkesztőség bejárata előtt.

1945 tavaszán David Ojsztrah az éppen csak felszabadult Bulgáriában, Romániában, Jugoszláviában, Ausztriában, Csehszlovákiában koncertezett. „...sokat beszélt arról az ünnepi fogadtatásról, amellyel a békére, szépre, muzsikára kiéhezett közönség várta őt” – emlékszik vissza fia, Igor Ojsztrah.

Világhírnév

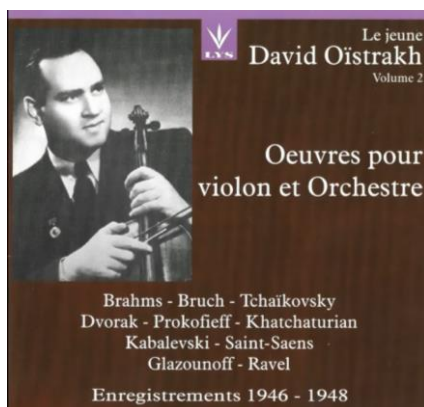
A háborút követő évtizedekben Ojsztrah több latin-amerikai országba is eljutott (Argentína, Uruguay), emellett koncertezett Angliában, Japánban, Amerikában, Svédországban, Svájcban, Olaszországban, Spanyolországban, Portugáliában, Új-Zélandon, Iránban, Pakisztánban, Indiában, Thaiföldön, a Fülöp-szigeteken, Ausztráliában. Azt vallotta, hogy a zene példát ad arra, hogyan kell fejleszteni a kapcsolatokat a népek, országok között.

Angliában jelentek meg az első kritikák, melyek Ojsztrah művészetét Jasha Heifetzéhez hasonlították. „A hegedűsök világbajnokságának első menete tegnap zajlott le, amikor az ötvenhárom éves Jasha Heifetz, Nyugat első számú hegedűművésze a Royal Festival Hallban előadta Brahms hegedűversenyét. A második menetre jövő csütörtökön kerül sor az Albert Hallban, amikor a negyvennégy éves David Ojsztrah, Oroszország első számú hegedűse adja elő ugyanezt a művet.”

Ojsztrah nyolcszor vendégszerepelt az Egyesült Államokban. Első amerikai fellépése napján Elman és Milstein hozzá hasonlóan szintén a Tartini-Kreisler Ördögtrilla szonátát játszotta. Barátai beszéltek le Davidot arról, hogy megváltoztassa a műsorát: „*A többiek vegyenek be nyugtatót!*” – mondta. Hatalmas sikert aratott. Ojsztrah már saját diplomakonzertjén is bevállalta, hogy ismeretlen művet, Prokofjev első hegedűversenyét tűzi műsorra. Sosztakovics első hegedűversenyét Leningrádban mutatta be, majd New Yorkban és több nyugat-európai országban. Tudatosan népszerűsítette ezáltal honfitársai műveit, vállalva a kockázatot, hogy nem lesz velük akkora sikere, mint a közismert nagy hegedűversenyekkel. De mindenütt nagy sikert aratott velük. Második amerikai körútjára 1959 végén került sor. A zenekari hangversenyeken Bach, Beethoven, Csajkovszkij, Sibelius versenyműveit szólaltatta meg, a kamaraesteken Tartini, Beethoven (Kreutzer szonáta), Franck, Hindemith és Hacsaturján szonátáit és Vitali, Brahms, Szymanowski és Prokofjev hegedűdarabokat Jampolszkijjal. Számos baráttra lelt Amerikában, akiket ott ismert meg. Ilyen volt többek között Ormándy Jenő, Charles Münch, Isaac Stern, Zino Francescatti, Pjatigorszki, William Primrose.

David Ojsztrah, Dmitrij Sosztakovics és Szvjatoszlav Richter

David Ojsztrah - Dvořák Violin Concerto in A minor (complete) (32:16)

1. Allegro ma non troppo (**00:00**)
2. Adagio ma non troppo (**10:58**)
3. Finale: Allegro giocoso ma non troppo (**22:31**)

Vezényel: Kirill Kondrashin, közreműködik a Szovjet Állami Szimfonikus Zenekar (Moszkva kb. 1948 – 1949)

David Ojsztrah, Mstislav Rostropovich & Szviatoslav Richter - Beethoven Triple Concerto
(complete) (34:41)

1. Allegro (**00:00**) 2. Largo (**17:19**) 3. Rondo alla Polacca (**21:48**)
Vezényel: Kirill Kondrasin, Moszkvai Filharmonikus Zenekar (Moszkva, 1972)

Brahms Double Concerto : David Ojsztrah (violin) & Mstislav Rostropovich (cello) /
Complete. (34:25)

TCHAIKOVSKY - Violin Concerto: David Ojsztrah, Staatskapelle Dresden, Konwitschny
(1954) Remastered (35:06)

David Ojsztrah, mint karmester

David Ojsztrah conducts Brahms Symphony No.3 (incomplete) (23.48)

Mindössze egy évvel brüsszeli győzelme után David Ojsztrah így fogalmazott egyik levelében: *„Azt hiszem, inkább vagyok muzsikus, mint hegedűs”*. Ez természetes módon hozta magával, hogy karmesterként is fellépjen. Ezirányú terve azonban csak évtizedekkel később valósult meg. Ebben nyilván lélektanilag szerepet játszott, mennyire nehéz volt elismert hegedűművészként dirigálnia. Irtózott a szenzációtól, ráadásul nagyon szerény volt, így csak halogatta a premiert. Hegedűművészként amúgy is túlszűfolt volt a programja. „Amikor David Fjodorovics vezényelni kezdett, többször kért tőlem tanácsot a dirigálás technikáját illetően. Rendkívül kellemes dolog volt ez, hízelgett nekem” – emlékezett vissza Rozsgyesztvenszkij, aki Ojsztrah fiával, Igor Ojsztrahhal volt egyidős, együtt tanultak a Központi Zeneiskolában majd a Moszkvai Konzervatóriumban.

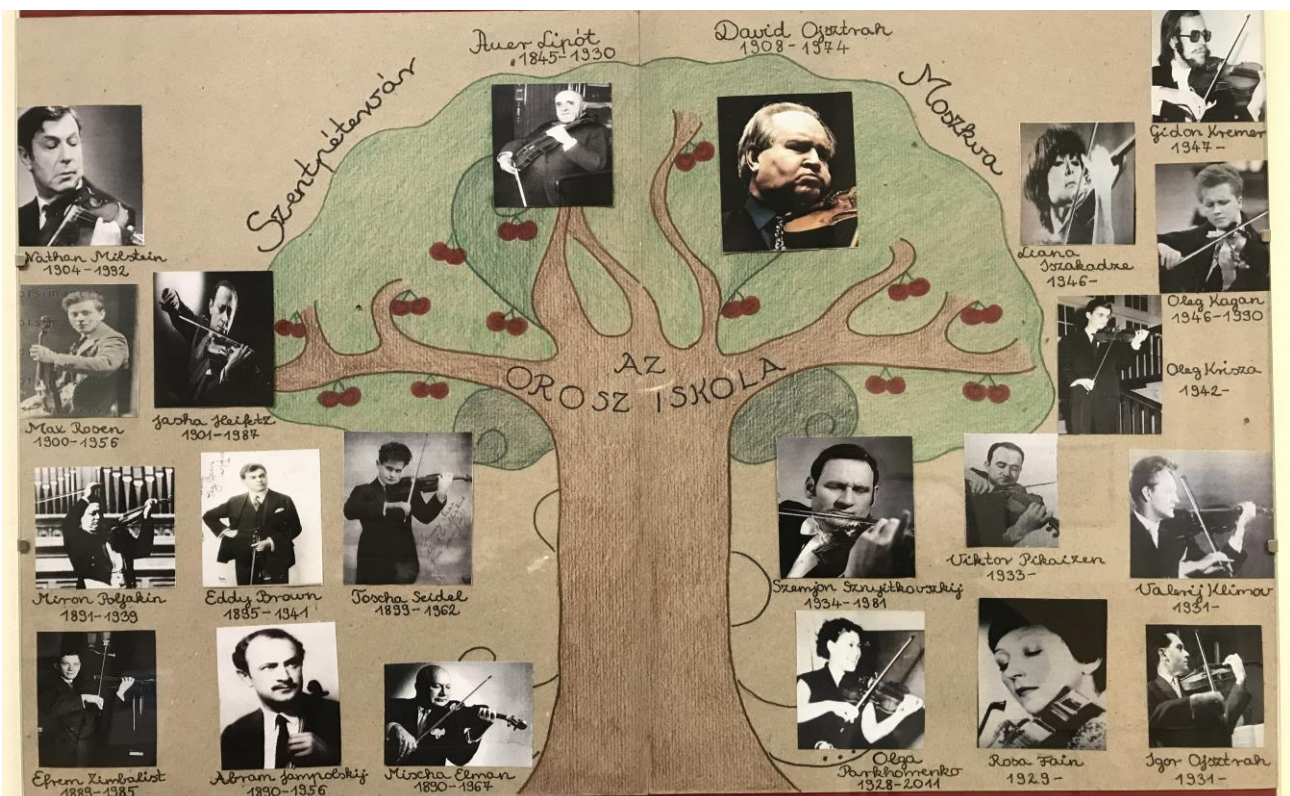
David Ojsztrah első vezénylésére Moszkvában került sor 1960 novemberében. Brahms hegedűversenyét vették lemezre. Fia, Igor volt a szólista. Többször léptek fel ezzel a felállással, így Beethoven hegedűversenyében 1961-ben Szverdlovszkban egy koncerten, Bruch hegedűversenyében Londonban egy lemezfelvételen. 1962. január 17-én a Moszkvai Konzervatórium nagytermében végre közönség előtt is karmesterként jelent meg. Ezen a koncerten fia a Bach E-dúr hegedűversenyt, Beethoven és Brahms koncertjét játszotta. „Moszkvai karmesteri bemutatkozása hatalmas sikerrel zárult, híre messzire eljutott. A világ vezető zenekaraitól érkeztek ezután meghívások. Vezényelt is Londonban és Bécsben, Tokióban és Chicagóban, Bostonban és Philadelphiában” – emlékszik vissza Igor Ojsztrah apja sikerére. Testes emberként egyre megerőltetőbb volt David számára a dirigálás, ráadásul stresszesebb

is, amikor egyes koncertjein az első részben például egy Beethoven szimfóniát vezényelt, a második részben pedig hegedült. Tamara pontosan látta, mennyire meghaladja új életmódja az erejét. Mindennapos vitáik voltak, melyben nehezményezte, hogy David már oly régóta semmibe veszi saját egészségét. Szavait igazolták férje szívrohamai Leningrádban (1964 május) és Londonban (1966), szívinfarktusa (1973), mely után csaknem egy évig tartott a felépülése. Nagyon lassan ugyan, de visszatalált régi munkatempójához. Mozgalmasan indult az 1974–1975-ös hangversenyévad. Senki nem gondolta, hogy ez lesz David Ojsztrah számára az utolsó. Hegedült és vezényelt Stockholmban, nagyszerűen szólaltatta meg Brahms hegedűversenyét a kijevi őszi zenei fesztiválon, majd Moszkvában dirigált. A hangversenyt követő napon turnéra utazott Hollandiába, ahol két fiatal orosz szólistával lépett fel karmesterként. Október 24-ére virradóra erős szívrohama lett, amiből ezúttal már nem gyógyult fel. „Mindjárt elmúlik...” – voltak David Ojsztrah utolsó szavai. Felesége karjai között halt meg, aki koporsójával tért vissza Moszkvába, alig 24 órán belül.

David Ojsztrah a pedagógus

„Az érett muzsikusknak meg kell osztania tapasztalatait a fiatalokkal. Ez szent kötelessége.”

David Ojsztrah

David Ojsztrah 1934-től negyven éven át haláláig tanított a moszkvai Csajkovszkij Konzervatóriumban előbb docensként (1934–), később professzorként (1938–) majd tanszakvezetőként (1950–). (Fia, Igor Ojsztrah tizenhét évig oktatott ugyanott.) Eleinte be-belátogatott professzortársai (Jampolszkij, Zeitlin és Mosztrasz) óráira, akiket nagyra értékelt. Jampolszkij tagja volt 1937-ben a brüsszeli Ysaÿe Verseny zsűrijének, amely David Ojsztrahnak ítélte az első díjat. Bár koncertező művészként sokat volt úton, mindig gondosan ügyelt arra, hogy nagyobb turné után ne vállaljon egy darabig koncerteket, hogy diákjaival is foglalkozhasson. „Idegesít, hogy ősz óta egyáltalán nem találkozom a tanítványaimmal. Ha látná, hogy elhomályosodik a szemük, amikor egy-egy újabb körútról vesznek tudomást...” – írta 1972-ben Amszterdamból. Tamara visszaemlékezése szerint „sohasem indultunk nyugodtan útnak. Úgy hagytuk el általában Moszkvát, mintha ágyúból lőttek volna ki bennünket, mert még az utolsó napon is, még a repülőtérre indulás előtti órákban is a Konzervatóriumban volt.” Tanítási módszereiről leginkább növendékei visszaemlékezéseiből kaphatunk hiteles képet. Közéjük tartozott fia, Igor Ojsztrah is, aki szintén diákja volt.

Igor Ojsztrah így emlékszik apjára: *„Nagyon nyugodtan és jóindulatúan tanított. Sokféle növendék látogatta óráit, távolról sem mind koszorús hegedűs. Ennek ellenére osztályában a hangulat szinte sohasem változott. Mintha apámat nem is fárasztotta volna a tanítás. Megőrizte éber figyelmét, kedves humorát – amely időnként csipkelődő iróniába váltott át – és mindenekelőtt: tökéletes előadóművészi formáját. Gyakran elcsodálkoztam, amikor hat, sőt néha nyolcórás tanítás után kezébe vette hegedűjét, és minden bemelegítés nélkül mesterien bemutatta tanítványának, hogyan kell megszólaltatni a tanult műnek ezt vagy azt a részletét.”*

Kérdés: Nem minden pedagógus él osztályában a bemutatás lehetőségével, nehogy a tanítvány az utánzás hibájába essék.

Igor Ojsztrah: *„Apám nem félt ettől. Az osztályban az asztalán mindig nyitva állt a hegedűtok, szívesen és gyakran előjátszott tanítványainak, legalábbis azokban az években, amikor én is a Konzervatóriumban tanultam.*

Kérdés: Melyek voltak azok a technikai alapkövetelmények, amelyek nélkül David Ojsztrah véleménye szerint gondolni sem lehet az interpretáció finomítására?

Igor Ojsztrah: *„A megszólaltatandó mű stílusától és műfajától függetlenül alapvető követelménynek tartotta a kifogástalan intonációt, a pontos ritmust és a természetes, lágy, sohasem erőltetett hangzást. Erre a három pillérre épül – vallotta apám – a hegedűs művészete.”* Egyik levelében így írt: *„...Fordíts különleges figyelmet a szép hangzásra és a technikára kantilénajáték közben, csínján bánj a szokványos megoldásokkal, a glissando túlzott alkalmazásával. Arra törekedj, hogy ne a legegyszerűbb módon oldd meg a technikai feladatokat, hanem keresd meg*

mindenütt a legkifejezőbb eszközöket, így itatod át anyagodat zenével.” „A zenei ízlés problematikájával mindig sokat foglalkoztunk az osztályban. Apám helytelenítette a glissando, a portamento túlzott használatát, a túlkorbácsolt temperamentumot. Nem fogadott el semmi olyat, ami felborította az ideális harmóniát, mindazt, ami saját előadói stílusát jellemezte...”

Oleg Krisza: *„Ízlés, a zenei stílusok tökéletes megérzése, lenyűgöző kultúra. Egyébként épp ezeket követelte meg tanítványaitól is. Ha valamelyikünk játékából az egyik alapvető komponens hiányzott, kijött a sodrából. Nem emelte fel a hangját, nem korholt, nem követelőzött. Kezébe vette a hegedűjét, és egyetlen pillanat alatt úgy kifigurázta az illető felfogását, hogy egy életre mindenkinek elment a kedve attól az előadásmódtól.”*

Viktor Pikeisen: *„...arra oktatott bennünket, hogy ne önkényesen értelmezzük a műveket, hanem mindig a zene tartalmából induljunk ki. Ellensége volt minden erőszaknak, előadói trivialisnak, és a művészet igazságára tanított.” „...az egyéniség számomra nem valami egyedit, sohasem volt különlegességet jelent. Ő maga a természetesség, az élő igazság, az egyszerűség és jóság, amely égi harmóniákkal fonja körül Őfelségét, a gyönyörűséges, páratlan szépségű MUZSIKÁT”* – írta David Ojsztrah önéletrajzában. Oleg Kagan: *„A legértékesebb, amire tanárunk megtanított bennünket, növendékeit, hogy szeressük a zenét, és osztozzunk ezen a szereteten mindenkivel. ...Szerettem volna mindig Ojsztrah mellett lenni. Érezni a belőle áradó jóságot.”*

Igor Ojsztrah: *„Hangsúlyozni szeretném: apám mindnyájunkra erősen hatott emberi és muzsikusegyéniségének varázsával. A professzor és tanítványai között nem véletlenül alakult ki olyan kapcsolat, amely lényegesen túllépett tanár és növendék viszonyán. Zenei, kollegiális baráti kapcsolat volt ez, amely elsősorban a bizalmon alapult... bizalmon a szakmabeli és az emberi iránt. ...folytonosan nyomon követte tanítványai útját, velük együtt örült sikereiknek, együtt szomorkodott, ha kudarc érte valamelyiküket. Úgy ismerte tanítványait, mintha saját gyermekei lettek volna, és ők úgy szerették őt, mint édesapjukat. Szívét kitérta előttük, és ők úgy jöttek házába, mint a sajátjukba.”*

Valerij Klimov: *„Mindig valamilyen részproblémával kezdte magyarázatait, majd fellelkessedett, és hangszerén olyan ihletetten játszott osztálya előtt egész epizódokat, időnként teljes szonáta- vagy versenyműtételket, hogy egészen lenyűgözött bennünket. Milyen mérhetetlen nagy kár, hogy ezekről a gyöngyszemekről nem készült magnófelvétel!”*

Leonyid Boriszovics: *„Érdekes volt megfigyelni, mit tartott fontosnak David Fjodorovics növendékei játékában. Mindig a formát és a zenemű lényegébe való behatolást emelte ki. Sohasem csak tisztán hegedűtechnikai fogásokra tanította meg őket, annál mindig sokkal többre. Mindent bemutatott az osztályában, méghozzá*

csodálatosan. Fenomenális módon ura volt a hangszerének, minden körülmények között. **Mindig ihletett interpretációra serkentette növendékeit, formaérzékét, összefogó erőt, tökéletességre törekvést fejlesztett ki bennük.**”

Leonyid Kogan: „Mi valamennyien tudtuk, én meg különösen, milyen nagyszerű ember élt közöttünk – jóságos, bölcs ember, aki komoly és alapos munkára serkentett bennünket. **Ő volt hazánk hegedős- vagy inkább muzsikus-lelkiismerete.**”
„Emlékszem David Fjodorovics szavaira, amelyeket az egyik Csajkovszkij Versenyen azoknak a hegedűsöknek mondott, akik nem jutottak a döntőbe. Olyan kedvesen, szívhez szólóan beszélt hozzájuk, hogy nekem is könny szökött a szemembe. Elmagyarázta nekik, mit tegyenek, hogy a következő alkalommal sikeresebben szerepeljenek. Nem vigasztalgatta őket, úgy beszélt velük, mint az apjuk. Sokáig nem fogom elfelejteni Ojsztrahnak ezt a beszédét.”

Empatikussága mellett ugyanakkor kiemelendő David Ojsztrah objektivitása is. Bár nagyon szerette növendékeit, soha nem volt részrehajló irányukban. Versenyeken sokszor már az elején látta és közölte is diákjaival, kik a veszélyes ellenfelek, akikről nagy elismeréssel nyilatkozott, látva kimagasló teljesítményüket. Munkamódszere szeretettel bíráló volt. Ha játszott neki valaki, először mindig a jó dolgokat sorolta fel játékában, elismerve, miben fejlődött. Ezzel növelte az illető bizalmát és érzelmileg stimulálta, majd mikor az öröm a sok dicsérettől szétfeszítette, rátért a hibák felsorolására. Azonban ezt is szeretetteljes hangon tette, így az illető itta szavait abban a boldog tudatban, hogy csak kis hibái vannak, de azokat majd kijavítja. Zseniális módszer, amelyet így fogalmazott meg Igor Ojsztrah: „*Apám alapelvét, amelyet, amikor tanítani kezdtem magam is vállaltam, így foglalhatnám össze: sohase bántortalanítsuk el megjegyzések özönével tanítványunkat, adjuk meg neki a lehetőséget, hogy végigjátssza a darabját, őrizzük meg a hitét, hogy igenis képes a művet önállóan újrateremteni (még ha a mai órára sok minden nem úgy sikerült is, mint kellett volna), és sohase sebezzen meg előadóművészi önérzetét*”. Bár mindez könnyűnek látszik, de nagy bölcsességet igényel a kivitelezése.

David Ojsztrah nem rajongott a csodagyerekek sikereiért. Több növendékét korábbról ismerte, mivel hangversenykörútjai során bemutatták őket neki, mint tehetségeket. Meghallgatta őket, jó tanácsokat adott nekik. Egyetlen kivétel volt, Vitya Pikeisen, aki annyira elbűvölte játékával Kijevben, hogy már a Konzervatórium előtt felvette a tíz osztályos Gnyeszin zeneiskolába. Tizenöt évesen lett a tanítványa, majd öt nemzetközi verseny díjnyertese (többek között a genovai Paganini Verseny első helyezettje).

David Ojsztrah magyar kapcsolatai, viszonyulása a versenyekhez

David Ojsztrah odesszai diákévei alatt hallotta először Szigeti Józsefet, akinek játéka rögtön meghódította. A második világháború után a Prágai Tavaszon ismerte meg Bartók nagy Hegedűversenyét és hegedűre írt Szólószonátáját. „Elegendő volt egyszer meghallgatnom e műveket, hogy megértsem jelentőségüket. Megragadott a darabok hatalmas gondolatisága, nemzeti jellege, magával sodort a zene ritmikai ereje.” Bartók 2. zongoraversenyét Szvjatoszlav Richter briliáns tolmácsolásában, hat vonósnégyesét pedig a Julliard-kvartettől hallotta először. Mindez tovább mélyítette tiszteletét Bartók iránt. Így nyilatkozott róla 1960-ban: „Bartók Prokofjevvel és Sosztakoviccsal együtt legkedvesebb zeneszerzőim közé tartozik. Semmivel sem tudom összemérni azt az örömteli érzést, amely akkor töltött el, amikor fiatalkori hegedűversenyén dolgoztam. A korai Bartóknak ez a csodálatos alkotása tele van költői gondolattal, a fiatalság tisztaságával, őszinte érzésekkel. És mindez micsoda érett stílussal párosul!” Bartók fiatalkori hegedűversenyét David Ojsztrah mutatta be a Szovjetunióban, nagy Hegedűversenyét pedig fia, Igor Ojsztrah. Bartókkal nem találkozott, de Kodálllyal többször is Budapesten és Moszkvában. Őt is nagyra értékelte.

Kodály Zoltánnal 1959-ben Budapesten
(Molnár Edit felvétele, MTI)

[David Ojsztrah - Three Hungarian Dances - Kodály \(4:18\)](#)

Átdolgozta: Grigori Fejgin

Amikor 1937-ben megnyerte a brüsszeli nemzetközi Ysaÿe-versenyt, a zsűriben két magyar hegedűs is helyet kapott: Flesch Károly és Szigeti József. Utóbbi annyira lelkesedett Ojsztrah játékáért, hogy hamarosan szoros barátság alakult ki köztük, s

Szigeti közbenjárására terjedtek el Ojsztrah lemezei az Egyesült Államokban. A háború után gyakran találkoztak a világ különböző tájain és a moszkvai Nemzetközi Csajkovszkij Verseny zsűrijében is 1962-ben, 1966-ban és 1970-ben. Szigeti Ojsztrahnak írt leveleit többnyire „az Ön hűséges Jóskája” szavakkal fejezte be.

David Ojsztrah a Csepeli Munkásotthonban (1950-es évek)

[\(https://mandadb.hu/\)](https://mandadb.hu/)

David Ojsztrah fia, Igor Ojsztrah Budapesten aratta első jelentős sikerét: 1949-ben itt nyerte el a Világifjúsági Találkozón a nemzetközi hegedűverseny első díját és ezzel megnyitotta a David Ojsztrah-tanítványok éremgyűjtési sorozatát. David Ojsztrah számos növendéke lett versenygyőztes. „A Konzervatórium agyongyötör az örökös versenyekkel, meghallgatásokkal és mindennel, ami ezekkel kapcsolatos. Nincs lehetőségem a nyugodt, koncentrált munkára.” - írta egyik levelében. „Elpusztulok a Konzervatóriumban: holnap kezdődik a verseny Párizsban, aztán három nap múlva aspirantúravizsgák, majd verseny Genovában.” Bár egyes növendékei évente két-három versenyen is indultak, harcolt a túlzások ellen, helytelenítve azt az álláspontot, amely szerint a muzsikusi művészi karrierje szinte kizárólag a nagy versenyeken elért eredményeitől függ. „Általában nem rajongok a zenei versenyekért, mert a művészetben idegennek, sőt ártalmasnak tartom a sport elemeit. Szerintem az előadóművész-versenyek egyetlen megengedhető formája a spontán versengés, szokványos hibáival, melléfogásaival együtt, de ezek természetesen és elkerülhetetlenek. Ez a legnemesebb forma, amely nemcsak eredménnyel jár, hanem igazi örömet okoz” – fogalmazott egyik levelében.

Zsűritagként ugyanazok voltak elvárásai, mint tanításkor. Nagyon érdekesek noteszlapra írt bírálatai a versenyzőkről. Akárcsak a tanteremben, itt sem választotta

szét a technikai és az interpretációs elemeket: „A jobb és bal kéz nincs tökéletes szinkronban.” „Rossz vonóbeosztás.” „Fölösleges hangsúlyok egyes hangokon.” „Érdektelen hangzás.” „Piszkos. Elviselhetetlenül hamis.” „Túl sok a glissando!” „Túl nagyok a lélegzések, leállások.” „Nagyon szögletes a játéka.” „Primitív frazeálás.” „Személytelen, színtelen játék.” „Jó hegedűs, de tartalmatlan.” „Sok pátosz igazi erő, nagyság nélkül.” „Professzoros játék. Tudományos, kutató.” „Erőtéljes.” „Bátor és aktív.” „Hiteles játék.” „Kezdeményezőképeség.” „Zenével átítatott technika.” „Jó tempó, tudatos ritmika.” „Életteli frazeálás.” „Melegség és gazdag tartalom.” „Világos, érdekes játék.” „Érett, stílusos előadás.” „Kiváló magatartás a pódiumon.” „Fegyelmezett.” „Figyelni kell rá.”

David Ojsztrah életrajza, személyisége

David Ojsztrahot kiemelkedő muzsikusként és mint EMBERT is nagyra értékelték. A halálhírére követő nekrológokban sorra találunk ehhez hasonló méltatásokat: „Mindazoknak, akiknek velem együtt abban a nagy szerencsében volt részük, hogy személyesen találkozhattak David Ojsztrahkal, drága kincsnek őrzik meg emlékét, őszinteségét mindabban, ami csak összefüggött a zenével és muzikus voltaival.” (Dietrich Fischer-Dieskau) „A világ egyik legnagyobb művészt vesztette el, egyik legnagyobb emberét.” (Ormándy Jenő) „Aranyember volt.” (Isaac Stern) „Nemesszívű volt, és ez, véleményem szerint természetének legfőbb meghatározója. Kivételesen nemesszívű.” (Igor Ojsztrah) Visszatérő fogalom vele kapcsolatban a „jóság” is. „Ez a jóság azonban nem elvont fogalmat jelent. Ojsztrah képes volt gyűlölni is. Gyűlölte a képmutatást, a gerinctelenséget, az álszenteskedést, az igazságtalanságot és az erőszakot. Igaz, mindig arra törekedett, hogy környezetének tagjaiban ne a negatívumokat, hanem a pozitívumokat vegye észre, az emberekben a jó tulajdonságaikat lássa meg, ne pedig a rosszakat, hegedűs kollégái művészetében az eredményeket, sikereket vesse emlékezetébe a baklövés, a bukások helyett. Nem véletlen, hogy David Fjodorovicsnak mindig sok barátja volt, és sohasem volt ellensége.” (Igor Ojsztrah) Emellett a végsőkig ragaszkodott zenei partnereihez, akikkel triót alakított, illetve egyéb módon együtt dolgozott (szonátapartner, korrepetitor stb). Richter szeretett volna kamarázni vele, de erre csak akkor nyílt lehetősége, amikor meghalt Szvjatoszlav Knusevickij, s így csellista híján 1962-ben felbomlott Ojsztrah húsz éve működő triója. Ritka kivétel volt Casals, akivel együtt játszott Prades-ban, ahová Casals hívta meg 85. születésnapja alkalmából. Hatalmas élmény volt mindkettőjüknek. Jóllehet számos hasonló formátumú zenésszel hozta össze a sors, végig megmaradt szerénynek, a ZENE és embertársai alázatos szolgájának. „Ritkán panaszkodott. Azért is, mert a panaszkodás távol állt jellemétől, de főleg azért, mert az életet mindig olyannak fogta fel, amilyen. Ugyanakkor

sohasem tartotta könnyűnek választott hivatását.” (Igor Ojsztrah) „...a nehézségek egész életútján végigkísérik az embert, és ez így természetes. A körülmények változnak, és velük együtt változik a nehézségek jellege. Nehéz a sora a fiatal kezdőnek, és nehéz a dicsősége csúcspontján levő művésznak is. Csak az a fontos: legyünk felvértezve, és álljunk készen muzsikuspályánk minden szakaszában arra, hogy e nehézségeket legyőzzük: a befektetett munka, a megszerzett alap nem vesz el sohasem. Ez a legnagyobb gazdagság, amihez ember hozzájuthat, és nincs olyan devalváció, amely értékét csökkenthetné. Ez legyen a jelszava: a nehézségeken át a boldogsághoz, elismeréshez, diadalhoz!” – buzdította David Ojsztrah kiváló diákját, Gidon Kremert. Maga Ojsztrah így fogalmazta meg saját művészi hitvallását: „Mint művész igyekszem teljesíteni legtermészetesebb feladatomat, és remélem, még sok ember előtt feltárhatom a muzsika gazdag világát, amely megszépíti mindennapjainkat. Ezért élek.” „David Ojsztrah művészetét mindig magasrendű etikai magatartás, erkölcsi erő jellemezte, amelynek alapja az a biztos tudat volt, hogy szétszakíthatatlan szálak fűzik a közönséghez, hallgatóihoz, ahhoz a néphez, amelyért és amelynek nevében élt és dolgozott. Furtwänglerhez hasonlóan Ojsztrah úgy fogadta a közönség véleményét, mint »az emberiség ítéletét«”. (Viktor Juzefovics) Ojsztrah fiatal éveiben „mindig nagyon nyugodtan játszott, a koncertek előtt nem izgult, és úgy lépett a dobogóra, mintha ünnepségre indult volna.” (Regina Horowitz) A lelkiismeretesség, alaposág alaptermészete volt. „Számára minden új mű elsajátításának folyamata elsősorban a koncepció kidolgozásának folyamata volt. Mindig csodálkozott azon, hogyan tűzhetnek fiatal hegedűsök elbizakodottan olyan műveket műsorra, melyeket még csak akkor kezdtek el tanulni. Ő képtelen volt ilyesmire. Először alaposan elsajátította az új darabot, csak azután engedélyezte, hogy felvegyék koncertprogramjába.” (Igor Ojsztrah)

Lelkiismeretességével függött össze az is, hogy a végsőkig kitartott a nehézségek ellenére. „Ojsztrah számára egyébként is ismeretlen fogalom volt egy koncert lemondása, s ez is magas fokú kötelességtudásából fakadt. Az előadóművészeknek két fajtája létezik. Körülbelül így lehetne bemutatni őket: az egyik típus főleg a közönséggel foglalkozik, a másik – önmagával. Ez a «másik fajta» ezernyi okot talál arra, hogy elodázza vagy lemondja hangversenyeit. Ezek az előadóművészek időnként épp a közönségre hivatkozva halasztják el fellépéseiket, mondván, hogy csak akkor szabad kiállni a hangversenydobogóra, ha százszázalékosan formában vannak, ha tökéletes az idegállapotuk, megfelelő a hangulatuk, jó a közérzetük. Véleményem szerint ez az állítás nem más, mint leplezett művészi egoizmus. De mi erről az Ön véleménye?” (Viktor Juzefovics) „Elmondom, mint vélekedett róla apám, és hogyan nevelt engem. A közönség megváltotta a jegyét, s felkészült arra, hogy a művészettel találkozzék, e találkozásnak tehát, bármi legyen is az ára, be kell

következnie, hacsak nincs negyven fokos lázunk, hacsak képtelenek nem vagyunk betegágyunkból felkelni. Kétségtelen, mint minden előadóművész, apám is örült volna, ha minden koncertje előtt azt érezheti, hogy százszázalékosan jó formában van... Ilyesmi azonban nem adatik meg senkinek. Nem marad tehát más hátra: bele kell törődni, hogy minden hangverseny bizonyos kockázattal jár, minden fellépés harc, amelynek kimenetelét a leggondosabb felkészülés ellenére sem láthatjuk pontosan előre.” (Igor Ojsztrah) David Ojsztrah fentiek szerinti teljes odaszánása és elköteleződése szerencséjére hihetetlen munkabírással párosult. Egyetlen nap alatt lemezre játszotta a Philadelphia Zenekarral Mendelssohn és a Csajkovszkij hegedűversenyét és Isaac Sternnel Vivaldi kettősversenyét. Semmi fáradtság nem látszott rajta este. Több koncertjén is játszott három hegedűversenyt. Amikor megkérdezte tőle egy lelkes rajongója, miért játszik hármat egy este, tréfásan csak ennyit mondott: így nagyobb az esélye, hogy egyet el tud játszani hibátlanul. „Roppant tapintatos volt, mindig talált néhány baráti szót, ha a zenekar tagjaival beszélgetett. És ha a próbán nem sikerült valami azonnal, tréfával oszlatta el a feszültséget. Gyakran hallottam zenekari tagok véleményét, amelyeket így lehetne összegezni: ebből a dirigensből sugárzik a jóság.” (Igor Ojsztrah)

Apa és fia: David és Igor Ojsztrah

David és Igor Ojsztrah

David Ojsztrah egyetlen gyermeke, Igor nevű fia 1931-ben született. Akkor már több éve Moszkvában éltek, így nem Sztoljarszkij tanította, hanem Valerij Merenblumm, aki szintén kiváló pedagógus volt. A kis Igor (becenevén Garinyka) hatévesen kezdett hegedülni nála, ám hallva apja csodálatos hegedűhangját két év után azon kezdett el töprengeni, hogy inkább zongorázna, amikor a háború miatt félbeszakadtak tanulmányai. Szverdlovszkba költözött édesanyjával. A háború alatt Sztoljarszkij is

ott élt. Összegyűjtötte a gyerekeket és épp olyan lelkesen tanított, mint fiatal korában Odesszában. Bár csak három hónapot foglalkozott Igorral, sikerült megszerettetnie vele a hegedűt. Ez volt a fordulat éve. Később Igor visszakerült Moszkvában volt tanárához, de persze apja is tanította, amikor éppen nem turnézott. Elég nyomasztó volt tudni, hogy otthon mindig hallja a gyakorlását. 1949-ben fejezte be tanulmányait a tehetségeket felkaroló Központi Zeneiskolában, ahol közismeretet is tanítottak. Ezután még kilenc évet tanult apjánál a Moszkvai Konzervatóriumban, később az aspiránsképzőn. Ugyanannyi órát kapott, mint a többiek, de apja vele volt a legszigorúbb. Ha otthon tanított, őt hagyta utoljára, s ha kicsúsztak az időből, másnap pótolta. „Sohasem felejttem el, hogy 1949-ben, egy héttel Budapestre indulásom, első nemzetközi versenyem előtt érkezett haza egyik körútjáról. Meghallgatott és ...mindenben hibát talált: az intonációban, a ritmusban, a felépítésmódban. De az állandó figyelme kísérete egész heti kemény munka végül is meghozta a gyümölcsét, az első helyet ezen a versenyen... Apám szigora megmaradt azután is, hogy díjat nyertem, azután is, hogy számos hangversenyt adtam a Szovjetunióban és külföldön. Időnként nehezteltem is rá emiatt, most azonban végtelen hálás vagyok szigoráért.” 1947-ben léptek fel először közösen: Bach kettősversenyét játszották. A rendszeres közös fellépések, körutak, lemezfelvételek azonban csak az ötvenes évek végén kezdődtek. A Szovjetunió sok városában és külföldön is koncerteztek együtt. Műsorukon Bach és Vivaldi kettősversenyművei, Mozart hegedűre és brácsára írt Sinfonia concertantéja szerepelt (mindketten megtanulták mindkét szolamát), valamint Bach, Benda, Leclair, Haydn, Tartini kéthegeđűs szonátái, Spohr, Wieniawski, Ysaÿe, Sarasate darabjai. Párizsban 1961-ben készült közös lemezük, melyen Spohr és Haydn duók, Honegger Szonatinája és Prokofjev szonátája szerepel, elnyerte az Académie des Disques nagydíját. Sok kritikus abban az időben így írt róluk: „Dávid király és Igor herceg”.

Életről, családról, munkáról, kötelezettségekről megejtő egyszerűséggel, őszinteséggel, ugyanakkor bölcsességgel írt David Ojsztrah tizenkét éves fiának a háború alatt. A sorok mögöl kitapinthatóvá válik a szerető férj, gondoskodó apa, kiváló pedagógus, s az a széles látókörű gondolkodó, aki életidejéből oly sokat áldozott arra, hogy művészetével felemelje embertársai lelkét abba a régióba, amelyben harmónia, szépség és béke honol, s ahol az ember visszatalálhat elfeledett, elvesztett szebbik énjéhez csakúgy, mint azok, akik a körgyűrűbe zárt Leningrádban hegedűjátékát hallgatták. Erre csak az igazán nagy művészek képesek. David Ojsztrah méltán sorolandó közénk. Emlékét hálatelt szívvel őrizzük s adjuk tovább okulásul és útmutatásul. Nyugodjon békében!

Kedves Garinyka!

Köszönöm hosszú leveledet, nagyon boldog lennék, ha gyakrabban írnál. Örülök, hogy megfogadtad anyácskád szavait, és igyekszel a tanulásban. Tudhatod, az életben semmi sincs, ami jobban elszomorítaná anyádat és apádat, mint a lustaságod és engedetlenséged. Ha megértenéd, majdani önálló életed számára mennyire fontos, hogy minél több tudást halmozz fel magadban, és éppen most, gyermek- és ifjúkorodban, amikor minden, amit olvasol, látsz, hallasz, úgy rögződik emlékezetedben, agyadban, mint a szivacsban, és meg is marad örökre. Ha ezt megértenéd, komolyabban vennéd anyád, apád, tanáraid tanácsait, akik már végigjárták azt az utat, melyen most te haladsz. Mamádnak is, nekem is sok pajtásunk, barátunk volt, különböző gyerekek, szorgalmasak és lusták is. És meg tudtuk állapítani, mennyire különböző lett a sorsuk. A lustáknak talán vidámabb és gondtalanabb volt a gyermekkoruk, de amikor felnőttek, nehéz élet várt rájuk, mert alkalmatlanok voltak a munkára. (...)

Gyerekkoromban, mint már írtam, sok pajtásom volt, közülük azok maradtak máig jó barátaim, akik annak idején jól tanultak, ezért kitűnő muzsikus, orvos vagy mérnök vált belőlük. A többiekről – mit sem tud senki (...), nem érdeklődik felőlük senki, egyszerűen nem kellene senkinek. Képzeld csak el, milyen rossz lehet ezeknek az egykori lustáknak (...), akik maguk választották maguknak ezt az egyáltalán nem irigylésre méltó sorsot.

Gondolkodj el ezen komolyan, Garinyka! Vésd eszedbe, hogy azon a napon, amikor kevesebbet teszel, rosszabbul tanulsz, mint kellene, csúnyán meglopod magad, csúnyábban, mint a leggonoszabb tolvaj. Becsüld meg édesanyád önfeláldozását, hisz élete legszebb éveit adja neked. Pedig neki is csak egy élete van! Kérlek, teljesítsd minden kívánságát! Vagy nem szégyenled, hogy olyan gyakran könny szökik a szemébe? Garinyka, kisleány, de jó volna, ha olyan gyerekem volna, akit nagyon szerethetnék, akiben jövőd jó barátomat láthatnám! Biztosan észrevetted már, mennyivel vidámabb kettőnk között a kapcsolat, ha azt látom, megpróbálsz jobban, fegyelmezettebben viselkedni, szorgalmasabban dolgozni, ha teljesíted kötelességedet. Írj mindenről részletesen, írd meg, mit gondolsz erről a levélről, és hogyan akarsz változtatni a jelenlegi helyzeten. Nagyon sokszor csókollak, és várom leveledet.

Édesapád.

(kiemelések tőlünk)